

סימן א. בדין מזוזה בבית הבקר, יא ע"א – ע"ב

- א. תני רב כהנא קמיה דרב יהודה: בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות – פטורין מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן. ומאי נאותות – רוחצות.
- ב. אמר ליה רב יהודה: טעמא – דרוחצות, הא סתמא – חייבין? והתניא: רפת בקר פטורה מן המזוזה! אלא, מאי נאותות – מתקשטות. והכי קתני: אף על פי שהנשים מתקשטות בהן – פטורין.
- ג. אמר ליה רב כהנא: ושהנשים מתקשטות בהן פטורין? והתניא: רפת בקר פטורה מן המזוזה, ושהנשים מתקשטות בה – חייבת במזוזה! אלא מאי אית לך למימר – מתקשטות תנאי היא, לדידי נמי סתמא תנאי היא.
- ד. דתניא: ביתך – ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורין מן המזוזה, ויש מחייבין. באמת אמרו: בית הכסא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן – פטורין מן המזוזה.
- ה. רב כהנא מתרץ לטעמיה, ורב יהודה מתרץ לטעמיה. רב כהנא מתרץ לטעמיה: ביתך – ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן, ולבית הבקר, ולבית העצים, ולבית האוצרות, שפטורים מן המזוזה בסתם. ויש שמחייבים בסתם. באמת אמרו: בית הכסא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן, ומאי נאותות – רוחצות, פטורין מן המזוזה. אי הכי חיינו מרחץ! – אשמעינן מרחץ דרבים, ואשמעינן מרחץ דיחיד. דסלקא דעתך אמינא: מרחץ דרבים דנפיש זוחמיה, אבל מרחץ דיחיד, דלא נפיש זוחמיה – אימא ליחייב במזוזה, קא משמע לן.
- ו. ורב יהודה מתרץ לטעמיה: הכי קתני: ביתך – ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, שפטורין מן המזוזה אפילו מתקשטות. ויש מחייבין במתקשטות. אבל סתם – דברי הכל פטור. באמת אמרו: בית הכסא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, אף על פי שהנשים מתקשטות בהן – פטורין מן המזוזה, משום דנפיש זוחמיה.
- ז. ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור? והתניא: בשערין – אחד שערי בתים, ואחד שערי חצירות, ואחד שערי מדינות, ואחד שערי עיירות, ורפת, וזולין, ומתבן, ואוצרות יין, ואוצרות שמן – חייבין במזוזה. יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת – תלמוד לומר בית, מה בית מיוחד לדירה – יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה. יכול שאני מרבה אף בית הכסא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה – תלמוד לומר, בית, מה בית העשוי לכבוד – אף כל העשוי לכבוד, יצאו אלו שאין עשויין לכבוד. יכול שאני מרבה אף הר חבית וחלשכות והעזרות, תלמוד לומר בית, מה בית שהוא חול – אף כל שהוא חול, יצאו אלו שהן קודש! תיובתא.

שלושה סוגים של בית הבקר הוזכרו בסוגיא, בהקשר של חיוב מזוזה, מהחמור לקל:

בית הבקר שנשים מתקשטות בו

בית הבקר סתם

בית הבקר שנשים רוחצות בו

נחלקו תנאים על אחד מהם. נחלקו אמוראים בגדרה של מחלוקת התנאים. מחלוקת האמוראים עוסקת בפרשנותן של ארבע ברייתות.

ברייטא א [סעיף א]

רב כהנא שנה את הברייטא הבאה: בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות – פטורין מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן, ופירש שנאותות היינו רוחצות. לפי זה יצא לו, שסתם בית הבקר חייב במזוזה ורק ברוחצות פטור.

לעומת זאת רב יהודה פירש שנאותות היינו מתקשטות, ואפילו בו פטורות [אע"פ שמתקשטות].

בית הבקר – ברייתא א

	רב כהנא	רב יהודה
בית הבקר שמתקשטות בו	חייב	פטור
בית הבקר סתם	חייב	פטור
בית הבקר שרוחצות בו	פטור	פטור

בשורה התחתונה לכו"ע פטור. נחלקו בשתי השורות העליונות, ונחלקו מקצה לקצה: לרב כהנא הברייתא מחייבת בשניהם [שהרי היא פוטרת רק בשורה התחתונה], ואילו לרב יהודה היא פוטרת בשניהם [שהרי היא פוטרת בעליונה, וכ"ש באמצעית].

ברייתא ב [סעיף ב]

בברייתא קצרה זו 'רפת בקר פטורה מן המזוזה' מפורש שסתם רפת [שורה אמצעית] פטורה ממזוזה.

רב יהודה יפרש, שהוא הדין אם נשים מתקשטות [שורה עליונה], ויש התאמה בין ברייתא זו לברייתא [א].

רב כהנא על כרחו יפרש שהפטור מצומצם לסתם רפת [שורה אמצעית], אך ברפת שנשים מתקשטות בה חייב. אמנם ברייתא זו אכן חולקת על ברייתא [א], אך מכל מקום אין היא חולקת מקצה לקצה, אלא פוטרת בסתם רפת [שורה אמצעית] ומחייבת ברפת שנשים מתקשטות בה [שורה עליונה].

עלה בידינו, שברייתא זו לרב יהודה יכולה להתאים לברייתא [א], אך לרב כהנא היא וודאי חולקת.

ברייתא ג [סעיף ג]

בברייתא זו, 'רפת בקר פטורה מן המזוזה, ושהנשים מתקשטות בה - חייבת במזוזה', מפורש שבשורה העליונה חייבת במזוזה.

ברייתא זו לא יכולה להתפרש בכמה אופנים, שכן מפורש בה, שבשורה האמצעית פטור ובעליונה חייב. אין ברירה אלא לומר, שברייתא זו חולקת על ברייתא [א], בין אם נפרש את ברייתא [א] כרב יהודה [פוטרת בשניהם] ובין אם נפרש כרב כהנא [מחייבת בשניהם]. טענתו של רב כהנא אם כן, שכיוון שגם לרב יהודה יש ברייתא [ג] החולקת על ברייתא [א], אין מניעה לרב כהנא לפרש שגם ברייתא [ב] חולקת על ברייתא [א].

נסכם את מחלוקת האמוראים והתנאים בטבלה הבאה:

בית הבקר – תמצית השיטות

	רב כהנא	רב יהודה
בית הבקר שמתקשטות בו	חייב	מחלוקת תנאים
בית הבקר סתם	מחלוקת תנאים	פטור
בית הבקר שרוחצות בו	פטור	פטור

ברייתא ד [סעיפים ד-ו]

בברייתא זו, 'ביתך - ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורין מן המזוזה, ויש מחייבין. באמת אמרו: בית הכסא, ובית הבורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן - פטורין מן המזוזה', מבואר ברישא שיש בית הבקר עליו נחלקו תנאים, ובסיפא מבואר שכשהנשים נאותות בהן פטורין לכו"ע.

לרב כהנא הרישא עוסקת בסתם [שורה אמצעית], והסיפא בבית הקר שרוחצות [שורה תחתונה]. לרב יהודה הרישא עוסקת בבית הבקר שמתקשטות [שורה עליונה], ואילו הסיפא מתפרשת במקרה שלא הוזכר עד עתה, בבית המרחץ שמתקשטות בו [שהרי אי אפשר לומר, שהסיפא עוסקת בסתם 'נאותות', שהרי לרב יהודה סתם נאותות הוא מתקשטות, ובכך כבר עסקה הרישא].

אם בברייתות השניה והשלישית, הופיע רק חיוב או פטור, הרי שבברייתא זו מופיעה מחלוקת. רב כהנא מציב את המחלוקת שבברייתא בשורה האמצעית, ורב יהודה בשורה העליונה, כל אחד לשיטתו.

ברייתא ה [סעיף ז]

ברייתא זו מפורש, שיש מי שמחייב בסתם, היינו בשורה האמצעית, ואילו לרב יהודה כולי עלמא פוטרינ בשורה זו, ומכאן תיובתא לשיטת רב יהודה.

סיכום

כדי לתאר בטבלה אחת את המחלוקת בהלכה ובפרשנות הברייתות נמספר את הדינים האפשריים:

1. חייב בשתי השורות העליונות
 2. חייב בשורה העליונה ופטור באמצעית
 3. פטור בשתי השורות
- [בשורה התחתונה בכל מקרה פטור, ולא נחלקו עליה].

בית הבקר – פרשנות הברייתות

	רב כהנא	רב יהודה
ברייתא א	1	3
ברייתא ב	2	3
ברייתא ג	2	
ברייתא ד	מחלוקת [1: 2]	מחלוקת [2: 3]
ברייתא ה	1	

ברייתא [א] - נחלקו האמוראים מקצה לקצה, אם לפרשה כשיטה [1] או [3].
 ברייתא [ב] – רב יהודה מתאים אותה לברייתא [א], ורב כהנא מעמידה בשיטת הביניים [2].
 ברייתא [ג] - לכו"ע היא בשיטת הביניים [2], דהיינו לכו"ע היא חולקת על ברייתא [א].
 ברייתא [ד] - כל אחד מעמיד את המחלוקת שבברייתא זו בהתאם למחלוקת בין ברייתא [א] לברייתא [ג].
 ברייתא [ה] - מפורש בה שחייב בשורה האמצעית, וק"ו בשורה העליונה, כשיטה [1], ומכאן שיש שיטה כזו בתנאים, בניגוד לשיטת רב יהודה.